

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника
Плугатар Тетяни Анатоліївни на дисертацію
Гори Миколи Ігоровича на тему «Інституційний механізм реалізації
конституційного курсу на набуття повноправного членства України в
Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду
Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Тема дисертаційного дослідження Гори Миколи Ігоровича є актуальною та має вагомe наукове і практичне значення, що зумовлено сукупністю взаємопов'язаних правових, безпекових та організаційних чинників.

По-перше, закріплення європейського та євроатлантичного курсу в Конституції України є не лише політичною декларацією, а й конституційно визначеним стратегічним орієнтиром діяльності органів державної влади. У зв'язку з цим особливого значення набуває комплексне наукове осмислення конституційно-правових засад функціонування інституційного механізму реалізації цього курсу. Такий механізм охоплює систему органів державної влади, особливості їх взаємодії, а також форми залучення інститутів громадянського суспільства до процесів європейської та євроатлантичної інтеграції. У дисертації обґрунтовано, що після внесення змін до Конституції України у 2019 році європейська та євроатлантична інтеграція набула значення не лише зовнішньополітичного пріоритету, а й особливого конституційного орієнтира діяльності органів публічної влади (с. 3). Початок переговорного процесу щодо вступу України до Європейського Союзу та трансформація відносин з НАТО, зокрема створення Ради Україна – НАТО, істотно змінили архітектуру відповідної інституційної взаємодії, що обумовлює необхідність постійного наукового аналізу ефективності функціонування державного механізму в нових умовах.

По-друге, тривала повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України актуалізувала питання конституційного забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції. На сучасному етапі цей процес безпосередньо пов'язаний із гарантуванням національної безпеки, захистом демократичних цінностей, верховенства права та збереженням конституційної ідентичності держави. Автор переконливо доводить, що за сучасних умов реалізація конституційного курсу на членство в Європейському Союзі та НАТО є складовою забезпечення державного суверенітету, конституційної ідентичності та демократичного розвитку України (с. 3, 59, 119).

По-третє, Україна здійснює масштабну інституційну трансформацію, спрямовану на набуття членства в Європейському Союзі та НАТО, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Подібний досвід є безпрецедентним для держав, які проходили попередні етапи розширення цих міжнародних

організацій, що робить український досвід унікальним об'єктом наукового дослідження та теоретичного осмислення в межах науки конституційного права. У роботі окрему увагу приділено впливу умов воєнного стану на функціонування органів державної влади, політичних партій та інститутів громадянського суспільства у процесі реалізації конституційного курсу.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених окремим аспектам європейської інтеграції України, комплексне конституційно-правове дослідження інституційного механізму реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору фактично відсутнє. У дисертації ґрунтовно проаналізовано стан наукової розробки зазначеної проблематики та аргументовано доведено, що більшість існуючих досліджень присвячено міжнародно-правовим, політико-правовим або публічно-управлінським аспектам європейської та євроатлантичної інтеграції, тоді як питання інституційного механізму реалізації саме конституційно закріпленого стратегічного курсу залишалося недостатньо дослідженим (с. 37–60). Натомість автор здійснив комплексний аналіз правової природи, структури, функціональних рівнів та особливостей взаємодії органів державної влади й інститутів громадянського суспільства, задіяних у реалізації цього конституційного курсу, що визначає високий рівень наукової новизни та практичної значущості дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертаційне дослідження Гори Миколи Ігоровича є чітко аргументованим, актуальним і таким, що повністю відповідає сучасним потребам розвитку вітчизняної юридичної науки та практичним запитам державотворення в Україні.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача свідчить про високий науковий рівень проведеного дослідження. Логіка побудови дисертації повністю узгоджується з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження, що забезпечило послідовне розкриття кожного структурного елемента інституційного механізму реалізації конституційного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

У процесі виконання дисертаційного дослідження автор опрацював значний масив наукових джерел, що налічує 307 найменувань, здійснив ґрунтовний критичний аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правових актів, міжнародно-правових документів та інших матеріалів, що стосуються предмета дослідження. Це дало змогу комплексно дослідити конституційно-правові засади функціонування інституційного механізму реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, сформулювати теоретично обґрунтовані висновки, а також практичні пропозиції щодо вдосконалення відповідного механізму (с. 214–217).

Аналіз змісту дисертації свідчить про її внутрішню логічність, послідовність викладення матеріалу, належний рівень наукової аргументації та цілісність структури. Перший розділ присвячено дослідженню доктринальних підходів і нормативно-правових засад реалізації конституційного курсу (с. 37–83), другий – комплексному аналізу ролі органів державної влади в механізмі його реалізації (с. 88–163), третій – дослідженню місця права українського народу на самовизначення, політичних партій та інших інститутів громадянського суспільства у забезпеченні реалізації конституційно визначеного стратегічного курсу України (с. 169–210). Така структура забезпечує комплексний характер дослідження та повною мірою відповідає поставленій меті й завданням.

Основні результати дисертаційного дослідження належним чином відображені у чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також апробовані під час участі у чотирьох науково-практичних заходах. Зміст опублікованих праць охоплює основні положення дисертації, а їх кількість і тематика відповідають встановленим вимогам та підтверджують належний рівень апробації результатів проведеного дослідження.

Основні результати дисертаційного дослідження належним чином відображені у чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також апробовані під час участі у чотирьох науково-практичних заходах (с. 23–24). Тематика наукових публікацій охоплює ключові положення дисертаційної роботи, відображає основні етапи проведеного дослідження та відповідає вимогам, установленим до апробації результатів дисертаційних досліджень. Це свідчить про належний рівень наукової апробації та достовірності отриманих автором результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, висновків і рекомендацій.

Аналіз змісту дисертації свідчить про високий рівень наукової підготовки здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є належним чином обґрунтованими, логічно впливають із поставлених мети та завдань дослідження і ґрунтуються на комплексному аналізі нормативно-правового матеріалу, наукових джерел та сучасних доктринальних підходів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів підтверджується комплексним аналізом положень Конституції України, національного законодавства, міжнародно-правових актів, практики функціонування органів державної влади та сучасних доктринальних підходів до розуміння конституційного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, що послідовно відображено в усіх розділах дисертації.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням репрезентативної джерельної бази, яка охоплює 307 найменувань, що свідчить про належну глибину теоретичного аналізу та всебічність опрацювання досліджуваної проблематики. Сформульовані у дисертації висновки є логічно

виведеними з аналізу нормативного матеріалу, міжнародних стандартів та наукових позицій, внутрішньо узгодженими й несуперечливими. Особливої уваги заслуговує запропонована автором концепція інституційного механізму реалізації конституційного курсу як багаторівневої поліцентричної системи, діяльність якої ґрунтується на координації, функціональному розподілі повноважень, взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства (с. 11).

Запропоновані автором положення кореспондують сучасним доктринальним підходам у сфері конституційного права та ґрунтуються на системному аналізі чинного законодавства і практики його застосування.

Додатковим підтвердженням достовірності результатів дослідження є їх належна апробація на науково-практичних заходах та відображення у фахових наукових публікаціях здобувача (с. 23–24), що свідчить про достатній рівень наукової верифікації отриманих результатів і сформульованих висновків.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією проведення наукових досліджень.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить, що поставлене наукове завдання виконано на високому науково-теоретичному та методологічному рівні. Визначаючи мету і завдання дослідження, автор послідовно конкретизував основні напрями наукового пошуку, що забезпечило комплексне розв'язання поставленої наукової проблеми та досягнення мети дисертаційного дослідження (с. 30–31).

У дисертації комплексно досліджено конституційно-правову природу стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, проаналізовано нормативно-правові засади його реалізації, визначено місце і роль Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, а також політичних партій та інститутів громадянського суспільства у функціонуванні відповідного інституційного механізму.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система загальнонаукових і власне юридичних методів наукового пізнання, застосованих у взаємозв'язку та взаємодоповненні. Автор обґрунтовано використав діалектичний, системний, історико-правовий, порівняльно-правовий, структурно-функціональний, формально-юридичний методи, а також методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції, а також тлумачення правових норм, що дозволило всебічно дослідити предмет дисертаційної роботи й отримати науково обґрунтовані результати (с. 31–33).

Заслуговує на позитивну оцінку те, що обрана методологія не має формального характеру, а безпосередньо використовується для вирішення поставлених завдань. Це дало змогу автору сформулювати власне бачення інституційного механізму реалізації конституційного курсу України як багаторівневої поліцентричної системи взаємодії органів державної влади та

інститутів громадянського суспільства, визначити його структуру, функціональні рівні та основні напрями вдосконалення.

Таким чином, зміст дисертації переконливо свідчить про належний рівень оволодіння здобувачем методологією проведення наукових досліджень, уміння комплексно застосовувати сучасні методи наукового пізнання та формувати аргументовані наукові висновки і практичні рекомендації, що мають теоретичне й прикладне значення.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Одержані в дисертації результати мають вагоме теоретичне і практичне значення. Автором сформульовано низку нових наукових положень, серед яких особливу увагу привертає авторське визначення інституційного механізму реалізації конституційного курсу як багаторівневої поліцентричної системи публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Сформульовані висновки та пропозиції характеризуються належним рівнем наукової аргументованості, внутрішньою логічною узгодженістю та спрямованістю на вдосконалення конституційно-правового забезпечення реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

Теоретичне значення дослідження полягає у подальшому розвитку положень науки конституційного права щодо правової природи, структури, функціональних рівнів та особливостей функціонування інституційного механізму реалізації конституційно визначеного стратегічного курсу України. Запропоновані автором наукові підходи, висновки та узагальнення можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях проблематики європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також під час розроблення концептуальних засад удосконалення конституційного законодавства у зазначеній сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації пропозиції та рекомендації можуть бути використані у правотворчій діяльності під час удосконалення законодавства, яке регулює реалізацію стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, у діяльності органів державної влади, відповідальних за формування та реалізацію державної політики у зазначеній сфері, а також у правозастосовній практиці. Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх упровадженням у діяльність Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу (акт впровадження від 17 лютого 2026 року № 04-20/16-2026/34301).

Крім того, результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання навчальних дисциплін конституційно-правового спрямування, а також у науково-дослідній діяльності для подальшого розвитку доктрини конституційного права та дослідження актуальних проблем європейської й євроатлантичної інтеграції України, що підтверджується відповідними актами впровадження (акт впровадження

Національної академії внутрішніх справ від 20 березня 2026 року № 66-оп та від 20 березня 2026 року № 67-нд).

Важливою перевагою дисертаційної роботи є її практична спрямованість. Запропоновані автором рекомендації мають прикладний характер і можуть бути використані для підвищення ефективності функціонування інституційного механізму реалізації конституційно визначеного стратегічного курсу України, удосконалення правового забезпечення процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, а також розвитку сучасної доктрини конституційного права.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності.

Дисертаційне дослідження Гори Миколи Ігоровича є цілісною, логічно структурованою та завершеною науковою працею, у якій комплексно досліджено конституційно-правові засади інституційного механізму реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. Структура дисертації є внутрішньо узгодженою, відповідає поставленій меті та завданням дослідження й забезпечує послідовне розкриття предмета дослідження.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 259 сторінок, із яких 191 сторінка припадає на основний текст.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито його методологічну основу, сформульовано наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та структуру дисертації, що свідчить про системність і завершеність авторського наукового задуму (с. 27–36).

У першому розділі дисертації здійснено ґрунтовний аналіз доктринальних підходів і нормативно-правових засад реалізації конституційного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Автором обґрунтовано існування доктринальної фрагментарності досліджень та нормативної розпорошеності правового регулювання у цій сфері, запропоновано авторський підхід до розуміння конституційних змін 2019 року як етапу конституціоналізації інтеграційного курсу України, а також здійснено комплексний аналіз багаторівневої нормативної основи його реалізації (с. 37–83).

Другий розділ присвячено дослідженню системи органів державної влади, задіяних у реалізації конституційно визначеного стратегічного курсу. Автором переконливо доведено, що після конституційного закріплення інтеграційного курсу діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Ради національної безпеки і оборони України, центральних органів виконавчої влади та інших суб'єктів набуває ознак єдиного інституційного механізму, який функціонує на засадах координації, функціонального розподілу повноважень та взаємодії (с. 88–163).

У третьому розділі досліджено роль українського народу, політичних партій та інших інститутів громадянського суспільства у забезпеченні реалізації

конституційного курсу України. Обґрунтовано, що ефективність функціонування відповідного інституційного механізму залежить не лише від діяльності органів державної влади, а й від належного рівня суспільної підтримки, демократичної легітимації та участі громадянського суспільства у формуванні й реалізації інтеграційної політики держави (с. 169–210).

Загальні висновки дисертації є логічним підсумком проведеного дослідження, повною мірою відповідають поставленим меті та завданням, узагальнюють основні результати роботи й містять науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового забезпечення реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору (с. 214–205).

За результатами дослідження обґрунтовано, що конституційний курс України на членство в Європейському Союзі та НАТО є комплексним конституційно-правовим феноменом, який охоплює нормативний, інституційний і суспільний виміри та передбачає довгострокову трансформацію держави відповідно до конституційних засад, європейських стандартів і принципів євроатлантичної безпеки.

У цілому дисертація є завершеним, самостійним і цілісним науковим дослідженням, у якому сформульовано авторську концепцію інституційного механізму реалізації конституційно визначеного стратегічного курсу України. Отримані результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем теоретичної обґрунтованості та практичною значущістю, а зміст роботи повністю відповідає темі, меті й завданням дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Попри високий науковий рівень дисертаційного дослідження, його теоретичну цілісність та практичну значущість, окремі положення роботи мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. У підрозділі 2.2 «Президент України як гарант реалізації конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору» автор обґрунтовано акцентує увагу на конституційно визначеній ролі Глави держави у забезпеченні реалізації стратегічного курсу України. Разом із тим доцільно було б більш детально дослідити механізми взаємодії Президента України з Кабінетом Міністрів України та Радою національної безпеки і оборони України, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану та в контексті координації діяльності органів державної влади у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції.

2. У підрозділі 2.3 «Кабінет Міністрів України як суб'єкт забезпечення конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору» для посилення практичної складової дослідження доцільно було б ширше використати офіційні аналітичні матеріали, статистичні дані, звіти органів державної влади та результати моніторингу виконання Україною

євроінтеграційних і євроатлантичних зобов'язань, що дозволило б додатково підтвердити окремі теоретичні висновки емпіричними даними.

3. Досліджуючи інституційний механізм реалізації конституційного курсу України, автор основну увагу приділяє центральним органам державної влади. Водночас роль органів місцевого самоврядування у впровадженні європейських стандартів публічного врядування, реалізації політики європейської інтеграції на місцевому рівні та виконанні міжнародних зобов'язань України могла б бути висвітлена більш ґрунтовно, що сприяло б повнішому розкриттю досліджуваної проблематики.

4. На с. 30 дисертації, характеризуючи зв'язок дослідження з науковими програмами, планами та темами, автор посилається на Тематику наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки та відповідні документи Національної академії внутрішніх справ, що були чинними на момент затвердження теми дисертаційного дослідження. Разом із тим, з огляду на завершення роботи у 2026 році, доцільно було б додатково відобразити її відповідність Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025–2029 роки та Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2025–2029 роки, що надало б дослідженню більшої актуальності в контексті чинної нормативної бази.

Наведені зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову новизну та практичну значущість і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

За результатами аналізу дисертаційної роботи та наукових публікацій Гори Миколи Ігоровича фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є самостійною, оригінальною науковою працею, виконаною з дотриманням принципів академічної доброчесності. Використані в дослідженні наукові положення, результати та ідеї інших авторів мають належні посилання, що відповідає вимогам академічної етики та чинного законодавства у сфері наукової діяльності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Гори Миколи Ігоровича на тему «Інституційний механізм реалізації конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору», подана на здобуття ступеня доктора філософії є самостійною, завершеною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які мають теоретичне та практичне значення.

Здобувач продемонстрував здатність до самостійного проведення наукового дослідження, належний рівень оволодіння методологією проведення наукових досліджень, уміння формулювати й успішно розв'язувати складні

наукові завдання, а також аргументовано обґрунтовувати власні наукові положення та висновки.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є належним чином обґрунтованими, логічно узгодженими, достовірними та підтвердженими результатами проведеного дослідження. Робота виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності, характеризується високим рівнем наукового стилю, належною структурою та відповідає встановленим вимогам до оформлення дисертацій.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44; Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Гора Микола Ігорович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**головний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Тетяна ПЛУГАТАР

